

סוג הבחינה: א. בגרות לבתי ספר על-יסודיים
ב. בגרות לנבחנים אקסטרניים
מועד הבחינה: חורף תשע"ו, 2016
מספר השאלון: 904441
לנבחנים אקסטרניים – 05
נספח: תכנית הלימודים (לשאלון 05 בלבד)

ספרות עברית וכללית

2 יחידות לימוד

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שלוש שעות.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה חמישה פרקים.

- פרק ראשון – שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, שירת המאה ה-20)
- פרק שני – סיפור קצר
- פרק שלישי – רומאן ונובלה
- פרק רביעי – דרמה
- פרק חמישי – סיפור שלא נלמד

משלושת הפרקים הראשונים יש לבחור בשני פרקים, ולענות על השאלות לפי ההוראות בכל פרק (לכל פרק – 28 נקודות).
הפרק הרביעי (דרמה – 28 נקודות) והפרק החמישי (סיפור שלא נלמד – 16 נקודות) הם חובה. עליך לענות על השאלות שבהם לפי ההוראות בכל פרק.

ג. חומר עזר מותר בשימוש: (1) לנבחנים אינטרניים: רשימה מודפסת של היצירות שנלמדו.
(2) לנבחנים אקסטרניים: תכנית הלימודים המצורפת.

ד. הוראות מיוחדות: (1) רשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרת להשיב עליה.
(2) לנבחנים אינטרניים: חובה לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו.
(3) אין להדגים באמצעות אותה יצירה בתשובות שונות.
(4) שים לב לכתב, לכתוב, לפיסוק ולכללי הדקדוק.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב בטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמהוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

ה ש א ל ו ת

פרק ראשון — שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, שירת המאה ה-20)

אם בחרת בפרק זה, עליך לענות על שתיים מן השאלות 1-18:
על שאלה אחת משירת ימי הביניים או משירת ביאליק (שאלות 1-6),
ועל שאלה אחת משירת המחצית הראשונה של המאה ה-20 או משירת המחצית השנייה
של המאה ה-20 (שאלות 7-18) (לכל שאלה — 14 נקודות).

שירת ימי הביניים

1. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

ישנה בחיק ילדות / יהודה הלוי

ישנה בחיק ילדות, למתי תשכבי! / דעי כי נעורים פנערת ננערו!
הלעד ימי השחרות? קומי צאי, / ראי מלאכי שיבת במוסר שחרו,
והתנערי מן הזמן, כצפרים / אשר מרסיסי לילה יתנערו.
דאי כדרור למצא דרור ממעליך / ומתולדות ימים כימים יסערו.
היי אחרי מלכך מרדפת, בסוד / נשמות אשר אל טוב יי נהרו!

כיצד הלשון הציורית בשיר מעצבת תקופות שונות בחייו של אדם? הסבר והדגם את דבריך.

2. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

שחי לאל / שלמה אבן-גבירול

שחי לאל, יחידה החכמה, / ורוצי לעבד אותו באימה.
לעולמך פני לילה ויוםך, / ולמה תרדפי הבל ולמה?
משולה את בחיותך לאל חי, / אשר נעלם כמו את נעלמה.
הלא אם יוצרך טהור ונקי — / דעי כי כן טהורה את ותמה.
חסין ישא שחקים על זרועו — / כמו תשאי גויה נאלמה.
זמירות קדמי, נפשי, לצורך / אשר לא שם דמותך באדמה
קרבני, ברכו תמיד לצורכם / אשר לשמו תהגלל כל נשמה!

על פי בתים 3-5 בשיר, תאר את ההקבלה בין הנשמה לאל, והסבר את תפקיד ההקבלה בבניית

המשמעות של השיר.

/המשך בעמוד 3/

3. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

טָרָם הַיּוֹתִי / שלמה אבן-גבירול

טָרָם הַיּוֹתִי חֶסֶדְךָ בְּאַנִי, / הַשֵּׁם לֵישׁ אֵין וְהַמְצִיאֲנִי.
מִי הוּא אֲשֶׁר רָקַם תְּמוּנָתִי? וּמִי / עֲצָמִי בְּכוֹר יִצְקָ וְהַקְפִּיאֲנִי?
מִי הוּא אֲשֶׁר נִפְחַ גְּשָׁמָה בִּי? וּמִי / בְּטֶן שְׂאוֹל פָּתַח וְהוֹצִיאֲנִי?
מִי נִהְיֵי מְנַעֲרֵי עַד הַלֵּם? / מִי לְמַדְנִי בֵּין וְהַפְלִיאֲנִי?
אֲמַנָּם אֲנִי חֹמֶר בְּקֶרֶב יְדֶךָ / אֶתָּה עֲשִׂיתָנִי, אֲמַת, לֹא אֲנִי.
אוֹדָה עָלַי פִּשְׁעֵי וְלֹא אֲמַר לְךָ, / כִּי הַעֲרִים נָחַשׁ וְהַשִּׂיאֲנִי.
אֵיכָה אֶכְחַד מִמֶּךָ חֲטָאִי? הֲלֹא / טָרָם הַיּוֹתִי חֶסֶדְךָ בְּאַנִי!

בחר בשלוש מן השאלות הרטוריות בשיר, ופרש אותן.
מהו התפקיד של שאלות אלה בשיר? הסבר את דבריך.

שירת ביאליק

4. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

לא זכיתי באור מן ההפקר / חיים נחמן ביאליק

לא זכיתי באור מן-ההפקר,
אף לא-בא לי בירשה מאבי,
כי מפלעי וצורי נקרתיו
וחצבתיו מלבבי.

ניצוץ אחד בצור לבי מסתתר,
ניצוץ קטן – אף כלו שלי הוא,
לא שאלתיו מאיש, לא גנבתיו –
כי ממני ובי הוא.

ותחת פטיש צרומי הגדולות
כי יתפוצץ לבבי, צור-עזי,
זה הניצוץ עף, נתו אל-עיני,
ומעיני – לתרחי.

ומחרתי יתמלט ללבבכם,
ובאור אשכם הצתיו, יתעלם
ואנכי בחלבי ובדמי
את-הבערה אשלם.

"איך שיר נולד?" – הסבר את התשובה של המשורר על שאלה זו בשיר "לא זכיתי באור מן ההפקר".

בתשובתך התבסס על הלשון הציורית בשיר.

/המשך בעמוד 4/

5. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

חֹזֶה, לֶךְ בָּרַח / חיים נחמן ביאליק

„לֶךְ בָּרַח?” – לֹא-יִבְרַח אִישׁ כְּמוֹנִי!
הַלֹּךְ בְּלֹאט לְמַדְנִי בְּקָרִי,
גַּם דְּבַר כֵּן לֹא-לְמַדָּה לְשׁוֹנִי
וּבְקַרְדָּם כְּבֵד יִפֹּל דְּבָרִי.

וְאִם-כֹּחִי תָם לְרִיק – לֹא-פִשְׁעִי,
חֲטֹאתְכֶם הִיא וְיִשְׂאוּ הָעֵוֹן!
לֹא-מֵצֵא תַחְתָּיו סֶדֶן פְּטִישִׁי,
קַרְדָּמִי בָּא בְּעֵץ רִקְבוֹן.

אִין דְּבָר! אֲשֶׁלִּים עִם-גּוֹרְלִי:
אֶת-בְּלִי אֶקְשֶׁר לְתַגּוֹרְתִי,
וְשִׁכִּיר הַיּוֹם בְּלִי שִׁכָּר פֶּעֲלִי
אֲשׁוּבָה לִי בְּלֹאט כְּשֶׁבִּאתִי.

אֶל-נְוִי אֲשׁוּב וְאֶל-עֲמֻקָּיו
וְאֶכְרַת בְּרִית עִם שִׁקְמֵי יָעַר;
וְאַתֶּם – אַתֶּם מְסוּס וְרִקְב
וּמְחַר יִשְׂא כְּלֶכֶם סָעַר.

בתחילת השיר המשורר מצהיר "לא-יברח איש כמוני!".

האם המשורר מקיים הצהרה זו? הסבר ונמק את דבריך על פי שני הבתים המסיימים את השיר.

/המשך בעמוד 5/

6. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

ואם ישאל המלאך / חיים נחמן ביאליק

„לא, כי נשרה על-דף גמרא קדושה.
גמרא היתה לזקני שעירת גוילים ומעוכה,
ובכרסה – שתי שערות של-זקנו הלבן,
חוטי ציציות פסולות של-טליתו הקטנה
וסמנים של-הרבה טפות חלב ושענה,
ובגמרא הזאת, במעי אותיות מתות
בדד פרפרה נשמתו.“

– ותחנק? –

„לא, פרפרה ותשורר, מלאכי!
באותיות המתות שירי חיים הקרוי,
ובארון ספרי זקני מתי עולם נודעו.
שונים היו השירים: על-עב קטנה ובהירה,
עלי קרן הזקב ועלי דמעה מזוהרה,
עלי ציציות פסולות ועלי טפות של-שענה –
אף שיר אחד לא ידעה – שיר עלומים ואהבה.
ותכל לצאת, ותהמה, ולא-מצאה תנחומין,
ותתעלה עד-כלותה, ויהי צר-לה עד-מות.
פעם אחת פקדתי את-גמרותי הבלה –
והנה פרחה מתוכה נשמתו.“

ועדין היא טסה ומשוטטת בעולם,
משוטטת ותועה ואינה מוצאת תנחומין;
ובלילות הצנועים שבתחלת כל-חדש,
בהתפלל העולם עלי פגימת הלבנה,
היא מתרפקה בכנפה עלי שער האהבה,
מתרפקת, דופקת ובוכה בחשאי,
ומתפללה על-האהבה.“

בני, נשמתך איה? –
„שוט בעולם, בקשנה, מלאכי!
יש בעולם כפר שאנו, מקף חומת יערים,
ולכפר רקיע תכלת, בלי מצרים רקיע,
ולרקיע התכלת בת-יחידה באמצע:
עב יחידה, לבנה וקטנה.
ובצהרי יום קיץ בדד שחק-שם ילד,
ילד עוזב לנפשו, רף ויחיד וחולם –
ואני הוא הילד, מלאכי.
פעם אחת התעלה כל-העולם וישתק,
ושתי יצני הילד השמימה נמשכו,
ויראנה, היחידה, הנכה, הברורה,
ונפשו יצאה בראותו, כצאת יונה משובכה,
אל העב הנחמדה.“

– ותמוג? –

„גם-שמש יש בעולם, מלאכי!
את-נשמתי הצילה קרן פו רחמניה,
ועל-כנפי הזהר ימים רבים פגה
כצפרת לבנה;
פעם רכבה בבקר על-גב קרן הזקב,
הלוך הלכה לבקש פנינת טל בין הדשאים,
ודמעה זכה ותמה או על-לחיי רעדה,
ותודעוה הקרן ונשמתו צנחה –
ותשמקע בדמעה.“

– ותיבש? –

תאר והסבר את הזיקה של הילד אל הטבע, כפי שהיא באה לידי ביטוי בשני הבתים הראשונים
בשיר.

/המשך בעמוד 6/

שירת המאה ה־20

שירת המחצית הראשונה של המאה ה־20

שירי לאה גולדברג

7. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

האִמְנָם עוֹד יְבוֹאוּ יָמִים בְּסִלְיָהּ וּבְחֶסֶד / לאה גולדברג

האִמְנָם עוֹד יְבוֹאוּ יָמִים בְּסִלְיָהּ וּבְחֶסֶד,
וְתִלְכִי בְשָׂדֶה, וְתִלְכִי בּוֹ כַּהֲלֵךְ הַתָּמָם,
וּמַחְשׁוֹף כַּף־רִגְלֶיךָ יִלְטֵף בְּעֲלֵי הָאֶסְפָּסֶת,
אוֹ שְׁלִפְי־שִׁבְלִים יִדְקְרוּךְ וְתִמְתַּק דְּקִירְתָּם.

אוֹ מָטָר יִשְׁיֶנֶךָ בְּעֵדַת טְפוֹתָיו הַדּוֹפְקָה
עַל כְּתֻפֵיךָ, חֲנוּף, צְנָאֲרֶךָ, וְרֹאשֶׁךָ רֵעֵנִי.
וְתִלְכִי בְשָׂדֶה הַרְטֹב וְיִרְחֹב בְּךָ הַשָּׁקֵט
כְּאוֹר בְּשׁוּלֵי הָעֵנָן.

וְנִשְׁמַתְךָ אֶת רִיחוֹ שֶׁל הַתֵּלֵם וְשׁוֹם וְרוּעֵ,
וְרֹאֵית אֶת הַשָּׁמֶשׁ בְּרֹאֵי־הַשְּׁלֹוֹלִית הַזֹּהֵב,
וּפְשׁוּטִים הַדְּבָרִים וְחַיִּים, וּמְתָר בָּם לְנֹעֵצ,
וּמְתָר, וּמְתָר לְאַהֲב.

אֶת תִּלְכִי בְשָׂדֶה. לְבַדְךָ, לֹא נִצְרָכְת בְּלִתֵּט
הַשָּׂרְפוֹת, בְּדָרְכִים שְׁסֻמְרוּ מְאִימָה וּמְדָם.
וּבִישָׁר־לִבֵּב שׁוֹב תְּהִי עֵנֹה וְנִכְנַעַת
כְּאֶחָד הַדְּשָׁאִים, כְּאֶחָד הָאָדָם.

מה מאפיין את ההליכה בשדה, כפי שהיא מתוארת בשיר? הסבר והדגם את דבריך.

/המשך בעמוד 7/

8. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחרייך.

ארן / לאה גולדברג

כָּאן לֹא אֲשַׁמֵּעַ אֶת קוֹל הַקּוֹקֵיָה.
כָּאן לֹא יִחַבֵּשׁ הַעֵץ מִצְנַפֵּת שְׁלֵג,
אֲבָל בְּצֵל הָאֲרָנִים הָאֵלֶּה
כָּל יְלֻדוֹתַי שְׁקֵמָה לְתַחֲיָה.

צְלֻזֵל הַמְּחֻטָּים: הִיָּה הָיָה ---
אֶקְרָא מוֹלְדוֹת לְמֶרְחֵב־הַשְּׁלֵג,
לְקֶרֶח יִרְקֶרֶק כּוֹבֵל־הַפֶּלֶג,
לְלִשׁוֹן הַשִּׁיר בְּאֶרֶץ נְכַרְיָה.

אוֹלֵי רַק צְפָרִי־מִסֵּעַ יוֹדְעוֹת -
כְּשֶׁהֵן תְּלוּיּוֹת בֵּין אֶרֶץ וְשָׁמַיִם -
אֵת זֶה הַכָּאֵב שֶׁל שְׁתֵּי הַמוֹלְדוֹת.

אֲתֶכֶם אֲנִי נִשְׁמָלְתִּי פְּעָמִים,
אֲתֶכֶם אֲנִי צְמַחְתִּי, אֲרָנִים,
וְשָׂרְשֵׁי בְּשָׂנֵי נוֹפִים שׁוֹנִים.

ההזדהות של המשוררת עם עצי אורן בונה את משמעות השיר.
הסבר והדגם קביעה זו.

9. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחרינו.

הסתכלות בדבורה / לאה גולדברג

<p>ב</p> <p>בְּשֵׁמֶשׁ הַיָּא הַיְתָה עֲלָה וְהָב נּוֹפֵל, בְּפֶרֶח הַיָּא הַיְתָה טָפָה שֶׁל דְּבֶשׁ אָפֵל, וְאֵגֵל טַל בְּנַחֵיל שֶׁל כּוֹכְבִים – וּפָה הַיָּא אֵל.</p>	<p>א</p> <p>בְּרַבּוּעַ חֲלוֹן מוֹאָר – עַל שְׁמֶשֶׁה, מִבְּחוּץ, עֲלִילִית שֶׁל דְּבוּרָה כִּמְעַט אֵין לְרֵאוֹת אֶת כְּנָפֶיהָ.</p>
--	---

<p>מְלָה אַחַת שֶׁל שִׁיר בְּנַחֵיל הַמְצֵלֵצֵל, בְּשׁוֹרֵת רְצוֹן וּמְרִץ בְּחוּף שָׂרֵב עֵצֵל, תְּנוּעַת הָאוֹר בְּאֶפֶר דְּמַדְוִמִים – וּפָה הַיָּא אֵל.</p>	<p>הַפּוֹכָה. גוּף צָר. שֶׁשׁ רְגָלִים דְּקוֹת – כְּגֵלוּי עִירִם, בְּאִיִם מְכַעֵר זוֹחֶלֶת דְּבוּרָה.</p>
--	---

<p>ג</p> <p>מִדְּבִשֶׁךְ? מִי יִזְכֵּר אֶת דְּבִשֶׁךְ? הוּא שָׁם, הַרְחֵק, בְּכַוֵּרֵת. כָּאֵן, בְּשִׁמְשֵׁה מוֹאָרָה, גִּפְּךָ, רֵאשֶׁךְ – כִּלְךָ עֵמֶךְ, שְׁנָאָה אֵין־אוֹיִם עֲלוּבָה וְעוֹרֵת. הַפְּחַד הוֹרֵג. הַשְּׁמֵרִי לְגִפְּשֶׁךְ.</p>	<p>אֵיךְ נִכְתִּיר אוֹתָה בְּדְבָרֵי שִׁירָה? אֵיךְ נִשִּׁיר וּמָה? יְבוֹא יֵלֵד קִטָּן וַיֵּאמֶר: הַמְלִכָה עִירְמָה.</p>
--	--

כיצד מתוארת הדבורה בכל אחד משלושת חלקי השיר? הסבר והזגם את דבריך.

/המשך בעמוד 9/

10. לפניך סונט ב, מתוך מחזור הסונטים: "שירי אהבה מספר עתיק" מאת לאה גולדברג
(המתחיל במילים "ולא היה בינינו אלא זהר"). קרא אותו, וענה על השאלה שאחריו.

ולא היה בינינו אלא זהר
ענו של השקמה ברחוב כפרי
ולבלובו של גן בטרם פרי
בלבן תפרחתו יפת-התאר.

ומה מאד צחקה באמרי
כי אל השחר תענג כורד
אקרב ואקטפני למזכרת
ואשמרנו בין דפי ספרי.

את זרועך נשאת, התזכר?
והנידות אט ענף תפוח,
ועל ראשי ירד מטר צחר.

מאחורי גבך הכפר נעור,
תחלונות נצטלצלו עם ריח -
ולא היה בינינו אלא אור.

רגע אהבה קסום ושימורו — כיצד הם משולבים זה בזה בסונט?
הסבר והדגם את דברך.

שירת המחצית השנייה של המאה ה-20

אם בחרת לענות על חלק זה, ענה על שאלה אחת בנושא שלמדת.

זהויות

11. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

דברי רקע ראשוניים / ארז ביטון

אמי אמי

מכפר השיחים הירקים בירק אחר.
מקן הצפרים המחליבות חלב מתוק מכל מתוק,
מערש זמירי אלף לילה ועוד לילה.

אמי אמי

שהרחיקה רעות
באצבעות צרדות
בהלקאות חזה
ובשם כל האמהות.

אבי אבי

אשר עסק בעולמות
אשר קדש שבתות בעראק נקי
אשר היה בקי מאין כמוהו
בהלכות בית כנסת.

אני אני

שהרחקתי עצמי
הרחק אל תוף לבי
שכשהכל היו ישנים
הייתי משגן
הרחק אל תוף לבי
מסות קטנות של בך
ביהודית
מרוקאית.

הסבר את הקשר בין שם השיר ובין המבנה שלו ודרכי העיצוב בו.

12. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

כָּל הַדּוֹרוֹת שֶׁלִּפְנֵי / יהודה עמיחי

כָּל הַדּוֹרוֹת שֶׁלִּפְנֵי תָרְמוּ אוֹתִי
קִמְעָה קִמְעָה כְּדֵי שְׂאוּקֶם כְּאֵן בִּירוּשָׁלַיִם
בְּבֵת אַחַת, כְּמוֹ בֵּית־תְּפִלָּה אוֹ מוֹסֵד צְדָקָה.
זֶה מְחַיֵּב. שְׂמִי הוּא שֵׁם תּוֹרְמִי.
זֶה מְחַיֵּב.

אֲנִי מִתְקַרֵּב לְגִיל מוֹת אָבִי.
צוֹאָתִי מְטִלָּאת בְּהֶרְבֵּה טֵלָאִים,
אֲנִי צָרִיד לְשָׁנוֹת אֶת חַיֵּי וְאֶת מוֹתִי
יוֹם יוֹם כְּדֵי לְקַיֵּם אֶת כָּל הַנְּבוּאוֹת
שֶׁנִּבְּאוּ אוֹתִי. שְׁלֵא יִהְיֶה שֶׁקֶר.
זֶה מְחַיֵּב.

עֲבַרְתִּי אֶת שְׁנַת הָאֲרֻבָּעִים. יֵשׁ
מִשְׁרוֹת שֶׁבָּהֵן לֹא יִקְבְּלוּ אוֹתִי
בְּשֵׁל כֶּךָ. אֵלֹהֵי הַיִּיטִי בְּאוֹשׁוּיָן,
לֹא הָיוּ שׁוֹלְחִים אוֹתִי לְעֵבֶד,
הָיוּ שׁוֹרְפִים אוֹתִי מִיָּד.
זֶה מְחַיֵּב.

צירוף המילים "זה מחייב" חותם כל אחד מבתי השיר.

הסבר מה מחייב את המשורר, ומהי המשמעות של מחויבות זו. הדגם את דבריך.

מה זאת אהבה?

13. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

שיר לאוהבים הנבונים / נתן זך

שיר לאוהבים הנבונים
אשר בתבונה יאהבו.
מיהם בנעימים יחלפו,
גם ברדתם שאול לא יזקינו,
נצח לא יפרדו, יחד יחיו
בבית אחר.

שיר לאוהבים הנבונים
על משככם באין מלה.
ביד אחת את המנורה יכבו,
יחד יעצמו את עיניהם,
זה את זה יברכו,
ובעת האחר קורא –
את האור הקטן ידליק הוא.
את נשימת ילדיהם שומעים שזון
ורוח חצות.

שיר לאוהבים הנבונים
אשר בנו להם בית ואת דלתו נעלו.
הגיפו היטב את התריסים, בחוץ קר
ורוח ומצפים בחוץ למטר.
אורח לא יבוא בלילה אשר כזה
וכי יבוא – אל תפתחו את הדלת. מאחר
ורק קר נושב בעולם. וגם המשורר
ממצוקה, לא משפע הוא שר. השארו
חבוקים.

בשיר יש ניגוד בין פנים לחוץ. כיצד בא הניגוד לידי ביטוי בשיר?

הסבר את התפקיד של ניגוד זה בבניית משמעות השיר.

14. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

חנה ידעה / ט' כרמי

חנה ידעה מה טמון בתפוח.
היא לא נולדה אֶתְמוֹל.
מִבֵּין צְלֻחוֹתָיו שֶׁל אָדָם
היא השגיחה בְּמַעֲשֵׂי בְּרֵאשִׁית,
הקשיבה לרחש דְּשָׁאִים וְשָׂרְצִים.

חנה ידעה מה טמון בתפוח.
המים זָעֵמוּ, הַלְּבָנָה הַשְּׁחִירָה,
האֹתוֹת וְזָקְפוֹ אֶת קוֹצֵיהֶן,
חִיתוֹ-שָׂדֶה טָרְפוֹ אֶת הַשְּׁמוֹת,
וְהַקּוֹל אָמַר: כִּי טוֹב.

חנה ידעה מה טמון בתפוח.
כִּי טוֹב, כִּי טוֹב, וְשׁוֹב כִּי טוֹב,
זְרָמָה שֶׁל עֲדָנִים,
גֵּן לְדָגְמָה, מְשָׁקָה, רוֹוִי,
אִם לְמוֹפֶת, אֲשֶׁרִי כָּל חַי.

חנה ידעה מה טמון בתפוח.
לְאוֹר הַיּוֹם וּבְדַעַת צְלוּלָה,
גּוֹפָה הַעִירִם מְכֵהָ אוֹר חֲמָה,
היא קָרָאָה דְרוֹר לְתוֹלְעַת הַגְּדוּלָה
שֶׁתְּכַרְסֵם אֶת שְׂרָשֵׁי הַעֲצִים.

הסוף הִיָּה טוֹב.
אָדָם, זָעַתוּ נִגְרַת כְּנֶהָר,
הוֹדָה בְּפִנְיָה לְאוֹר הַתָּרֵב
כִּי לֹא נוֹתְרוּ בוֹ שְׁמוֹת,
כִּי כַחֲתִיו כְּלוֹ מוֹרֵב טוֹבָה,

כִּי טוֹב.

כיצד מעוצבת דמותה של חוה בשיר? הסבר והדגם את דבריך.

לחיות בארץ-ישראל

15. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

אני בסוף הכל / אריה סיון

אני בסוף הכל כמו פרח בחמה.
אבותי עלו כרוח סערה על החולות,
שחלו, נכשו, נטעו, עדרו
ואני בשמש, משהו יפה.
אחים שלי, רציניים כנצולי שואה,
עשו לבתיכם
ואני אחרי תענוגים קטנים
בשדות פרגים ואפונים.
ובכל-זאת גם לי חלק
יש באדמה הזאת, ולא בזכות אבות:
עיני, ששלשת אלפים (אולי יותר) שנים
עצבו את צורתן,
מושכות את אבקה של ארץ ישראל.

הסבר את ההבדלים בין הזיקה של המשורר לארץ-ישראל ובין הזיקה של אבותיו ואחיו אליה.
לדעתך, מהי המשמעות של הבדלים אלה? נמק את דבריך.

/המשך בעמוד 15/

16. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

גם הנוטשים / משה דור

גם הנוטשים, אם העברית היתה צעקת
חיייהם הראשונה, נושאים בסתר בשרם הפנימי
ירקון קטן, שתיים שלש אבני ירושלים או
מלוא הטוריה רגבי עמק
כבדים, מתפוררים.

וכך, בליל האורות, בין ספורי ההצלחה
בשפת לא-אמם, שמבטאם עדין מסגיר
מים וקרים אחרים, פתאם עומד לבם
מדפק בממד זמן שונה. אכן,
אלו צלם מי, באמונת ימים עברו, את
אישוני עיניהם הקפואות היה התצלום מגלה
את הרוצח בדמות ירקון קטן, שתיים שלש אבני
ירושלים או מלוא הטוריה רגבי עמק
כבדים, מתפוררים.

כיצד המשורר מאפיין את חיי הנוטשים ואת דמותם? הסבר והדגם את דבריך.

שירים בעקבות השואה

17. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריך.

ילדי הצל / בן-ציון תומר

עצמתי את עיני:
אותם קולות רפים,
המהלכים בשקט,
בגרבנים.

ילדי הצל.
תמיד עוקפים את עגולי השמש
בעקפי בכביש נבלת עכבר.
לא אומרים דבר.

עם ליל יבואה
יתגבבו בחרבי הזפרון.
תמיד תמיד אותה שתיקת קרון
שנתרוקן מילדינו כמו מפחם.
הבלם החם.
בבת הסמךטוטים
העזובה.
בפנה -
סירת גיד קטנה.
בפתורים.
חוטים.
מלאכים אשר פניהם גון שגנה.
הנה הם ממריאים. המריאו. כבר אינם.
רק מערפי בי עוד תקועה עינם.

מי הם ילדי הצל, ומה מאפיין אותם? הסבר והדגם את דבריך.

18. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחרי.

היער השחור / אסתר אטינגר

היער השחור הוא ירק
עציו זקופים, ישרים כסרגלים
חפים מרכב.
לעתים אפשר לשמע אותם מרגנים.

היער השחור הוא ירק מבחון
ושחור מרגנים.
מרבח קסמים,
פרות אדמים, פטריות,
אגדות, גמדים, מכשפות, פיות.
ילד וילדה תועים בתוכו.

היער השחור מסתיר
יותר ממה שהוא מגלה,
הן זה מיבו של יער,
מכסה לרעים ולטובים.
ילד וילדה תועים בתוכו.

בחלפי על פניו, בין עציו הזקופים, הרמים
הפרעושים בנימוס, אני שואלת לאן נעלמו
הילדים
והאם הפכו עורם חיתו יער?
ומי הוא זה שהסתתר בין הענפים
הופר מחלה בינות שרשים ושרכים
אוהו לב מפרפר, מקשיב
אל הירורים.

הסבר את התפקיד של היער השחור בבניית משמעות השיר.

בסס את תשובתך על דוגמאות מהשיר.

פרק שני – סיפור קצר

אם בחרת בפרק זה, עליך לענות על שתיים מן השאלות 19-21 (לכל שאלה – 14 נקודות).

סיפורים מאת עגנון

19. ברבים מן הסיפורים של עגנון הדמויות המרכזיות או הדמויות הסובבות אותן מוצגות באור ביקורתי. הצג את הביקורת על הדמויות בסיפור מאת עגנון שלמדת, והסבר כיצד הביקורת נבנית במהלך הסיפור.

20. סיפורים עבריים (בלי סיפורי עגנון ובלי "אח קטן" מאת רונית מטלון). סיפורים מתורגמים בחר במוטיב מרכזי מסיפור קצר שלמדת, תאר את הופעותיו בסיפור, והסבר את תרומתו לבניית משמעות הסיפור.

21. "אח קטן" / רונית מטלון
"אח קטן" הוא סיפור המתאר תהליך שתחילתו בשכול ובכישלון וסיומו בתיקון. דון בטענה זו, והסבר כיצד תהליך זה מעוצב בסיפור.

פרק שלישי – רומאן ונובלה

אם בחרת בפרק זה, ענה על אחת מן השאלות 22-26 (28 נקודות).

שיום לב: על שאלות 22-23 תוכל לענות גם על פי אחד מן הרומאנים ברשימה שבשאלה 26.
22. האם אתה ממליץ לחברייך לקרוא רומאן או נובלה שלמדת (**כולל** "בדמי ימיה" ו"הזקן והים")?
נמק את דבריך, ובסס אותם על שניים מן הרכיבים האלה: דמויות ביצירה, המספר ביצירה, אירועים מרכזיים בעלילה, סגנון היצירה וסיומ היצירה.

23. מה מאפיין את חיי הנפש של דמות מרכזית ברומאן או בנובלה שלמדת? באילו אמצעים (התנהגות הדמות, מספר כל יודע, מונולוגים, דיאלוגים וחלומות) מעוצבים חיי נפש אלה? הסבר והדגם את דבריך.

"בדמי ימיה" / שמואל יוסף עגנון

24. לפניך הרהור של תרצה. קרא אותו, וענה על השאלה שאחריי.
[...] חשבתי כי עתידות איש ומעלליו על פי אחרים נחתכים.
האם סיפור חייה של תרצה מאשש דברים אלה או מפריך אותם? הסבר ונמק את דבריך.

"הזקן והים" / ארנסט המינגווי

25. האריות באפריקה וג'ו דימאג'יו הם מוטיבים החוזרים בהרהוריו ובחלומותיו של סנטיאגו. הסבר מה הם מסמלים, וכיצד הם תורמים לעיצוב דמותו של סנטיאגו. הדגם את דבריך.

שיום לב: על שאלה 26 תוכל לענות רק על פי אחד מן הרומאנים ברשימה שלפניך.

26. **סיפור פשוט, עיר קסומה, ספר הדקדוק הפנימי, מר מאני, מקדמות, שירה, חיי נישואים, התגנבות יחידים, זיכרון דברים, והיום איננו כלה, החטא ועונשו, מאדאם בובארי, אנה קארנינה, המשפט, האמן ומרגריטה, אל המגדלור, בית בודנברוק, מאה שנים של בדידות, הקול והזעם, אור באוגוסט, הדבר**

הסבר את הגורמים למתחים או למחלוקות בין דמויות ברומאן שלמדת.
כיצד מתחים או מחלוקות אלה מניעים את עלילת הרומאן ומסייעים בבניית משמעותו? הסבר והדגם את דבריך.

פרק רביעי – דרמה

שים לב: פרק זה הוא חובה.

ענה על אחת מן השאלות 27-36 (28 נקודות).

טרגדיות של סופוקלס: "אנטיגונה", "אדיפוס המלך"

27. אחד השלבים החשובים ביותר בטרגדיה היוונית הוא ההכרה של הגיבור בטעותו. תאר שלב זה בטרגדיה שלמדת ("אנטיגונה" או "אדיפוס המלך"), והסבר מה הוביל את הגיבור הטרגי להכיר בטעותו, וכיצד הוא התמודד עם הכרה זו.

"אנטיגונה"

28. הצג את הקינה של אנטיגונה בזמן שהיא מובלת למערת הקבר. מה קינה זו מלמדת על דמותה של אנטיגונה? הסבר והדגם את דבריך. לדעתך, האם קינה זו יכולה לשנות את היחס של הצופים והקוראים כלפי אנטיגונה? הסבר את דבריך.

"אדיפוס המלך"

29. הצג את דברי אדיפוס לאחר שהתגלתה האמת ולאחר שיוקסטה התאבדה. מה אפשר ללמוד מדברים אלה על דמותו של אדיפוס ועל גורלו? הסבר והדגם את דבריך.

טרגדיות של שקספיר: "המלט", "המלך ליר", "מקבת", "אותלו"

30. אילו ערכים מקודשים מופרים בטרגדיה של שקספיר שלמדת, וכיצד הפרת הערכים בטרגדיה זו מובילה להשתלשלות העלילה עד לסופה הטרגי? הסבר והדגם את דבריך.

"המלט"

31. התנהגותו של המלט מעידה על צדדים שונים ואף מנוגדים באישיותו. הסבר והדגם קביעה זו, על פי עלילת הטרגדיה.

"המלך ליר"

32. המלך ליר הולך ומתפכח במהלך הטרגדיה, ודמותו נעשית עמוקה ואנושית יותר. הסבר כיצד תהליך ההתפכחות הזה בא לידי ביטוי בעלילת הטרגדיה. בסס את דבריך על שתי סצנות מן הטרגדיה.

"מקבת"

33. נבואת המכשפות בתחילת המחזה מתממשת במלואה במהלכו. עם זה, אפשר לטעון כי דרך המימוש של נבואה זו נתונה לבחירה המוסרית ולמעשיהם של מקבת ושל לידי מקבת. הסבר והדגם קביעה זו.

"אותלו"

34. מצד אחד דסדמונה היא אישה עצמאית, המודעת לקסמיה ולכוחה, ומצד אחר היא קרבן לגברים שבסביבתה. הסבר כיצד שני צדדים אלה באים לידי ביטוי בטרגדיה.

מחזה מודרני (מהמאה ה-19 או מהמאה ה-20)

35. בחר בדמות של אישה מן המחזה המודרני שלמדת. תאר את הדמות שבחרת, והסבר את השפעתה על הסובבים אותה.

36. תאר מערכת יחסים בין שתי דמויות מרכזיות במחזה המודרני שלמדת, והסבר כיצד מערכת יחסים זו מאירה בעיה או קונפליקט העומדים במרכז המחזה.

פרק חמישי – סיפור שלא נלמד

שנים לב: פרק זה הוא חנוכה. ענה על שאלה 37 (16 נקודות).

37. לפניך הסיפור "הקן" מאת מאיה ערד*. קרא אותו, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

הקן / מאיה ערד

התיישבנו במרפסת המקורה, הבנויה מעל החצר, משקיפה על שיחים, עצי הדר, מזרקות ופסלים. הקן צץ מיד מול עיני, מונח על הקורה התומכת את גג המרפסת. כדור קטן משוכלל, עגול וסבוך. מאות זרדים דקיקים נטוו בצפיפות ליצור מסתור עמוק, שרק פתח צר אפשר לציפורים הזעירות שבנו אותו להיכנס אליו ולדגור על הביצים.

בעלת הבית מזגה שתייה והתיישבה מולנו. היא פרשה זה עתה מעבודתה, סיפרה. עכשיו היא עסוקה בפרויקט חדש: בניית בית באי יווני. היא מתכננת לבלות שם את רוב זמנה כשתושלם הבנייה ולהתמסר לשתי האהבות הגדולות שלה, שחייה והפלגה. בפירוט תיארה את המיקום המושלם שבחרה, עם נוף אל הים ופרטיות גמורה, את הארכיטקטית הנהדרת ששכרה, החדרים מלאי אור השמש. והאי עצמו – פשוט נפלא. אותנטי לגמרי. עם אוכלוסייה מקומית, כפרים ציוריים, טברנות של פעם. הוא גם יישאר כזה, הבטיחה, מפני שהתושבים הצביעו זה עתה נגד פיתוח יתר. היה להם הרבה מזל עם אישורי הבנייה: הבית שלהם יהיה האחרון באי שתהיה לו ברכת שחייה פרטית.

בעלה, מבוגר ממנה בכמה שנים, ישב לצדה והקשיב. מה היינו צריכים את זה, מלמל בשקט, בעברית. כאילו הבינה את דבריו, הוסיפה אשתו: "וזה גם קרוב לישראל. אם כי עכשיו, כשגם אחיו מת, כבר אין לנו אף אחד שם."

צחוק וצעקות נשמעו מהגינה. היא הביטה שלי שהתרוצצו שם. "התינוק שלי בן שלושים ואחת", אמרה. "זה עובר כל כך מהר."

כשהסבה את ראשה נפל פתאום מבטה על הקן. צווחה שבין אימה להפתעה נפלטה מפיה. "זה קן! יש כאן קן! קראה. "הוא ריק", התאכזבה כשניגשה אליו. "בטח נשאר כאן מהשנה שעברה. "היא העבירה את מבטה על פני החצר, על הילדות המשחקות, ושוב אל הקן. "בכל זאת", אמרה, "זאת הפתעה נעימה. סימן שמשו עשיתי בסדר, אם הציפורים החליטו לבנות כאן את הקן שלהן."

* מאיה ערד – סופרת ישראלית המתגוררת בארצות הברית, ילידת 1971. מספרייה:

מקום אחר ועיר זרה: רומאן בחרוזים (2003), תמונות משפחה (2008), העלמה מקאזאן (2015).

א. תאר את דמות המארחת. בתשובתך התבסס על שתי דוגמאות מן הסיפור. (6 נקודות)

ב. לדעתך, מהי המשמעות של הסיפור "הקן"?

הסבר את התרומה של מוטיב הקן והבית לבניית משמעות זו. הדגם את דבריך.

(10 נקודות)

בהצלחה!